

dr hab. Krzysztof Pilarz, prof. UMK

Wydział Teologiczny

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Ocena dorobku naukowego i rozprawy habilitacyjnej ks. dra Piotra Kaczmarka *Specyfika polskiej mistyki kobiecej XX wieku w perspektywie maryjnej i mariologicznej*, Warszawa: WN UKSW 2025, ss. 274, ISBN 978-83-8281-625-9, w związku z ubieganiem się o stopień doktora habilitowanego w dziedzinie nauk teologicznych w dyscyplinie nauki teologiczne.

1. PODSTAWA SPORZĄDZENIA RECENZJI

Recenzja przygotowana na podstawie uchwały nr 14/2026 Rady Dyscypliny Nauk Teologicznych UKSW z dnia 2 lutego 2026 r. w sprawie powołania Komisji Habilitacyjnej w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego ks. dr. Piotrowi Kaczmarkowi, jak też pisma Rady Doskonałości Naukowej z dn. 10. stycznia 2026 r. o sygnaturze DRKN.Z1.400.84.2025 oraz dokumentów przekazanych do recenzji wraz z pismem o sygnaturze WTE.524.4.2026 z 11 lutego 2026 r. Ocena dorobku naukowego oraz aktywność akademicka ks. dra Piotra Kaczmarka uwzględnia wymogi art. 219 ust. 1-3 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 roku *Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce* (Dz.U. z 2018 r. poz. 1668, t.j. Dz.U z 2024 r. poz. 1571) i została sporządzona na podstawie monografii habilitacyjnej oraz pozostałego przesłanego mi dorobku, z uwzględnieniem drogi zawodowej habilitanta. Ocenie podlega zarówno samo osiągnięcie naukowe, jak i pozostały dorobek kandydata, w tym jego aktywność publikacyjna, dydaktyczna, organizacyjna oraz popularyzatorska.

2. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA DOROBKU HABILITANTA

Dorobek przedstawiony w autoreferacie wskazuje na wieloletnią i konsekwentną aktywność naukową, dydaktyczną i organizacyjną. Ks. Piotr Kaczmarek ukończył studia teologiczne, następnie uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie filozofii, a później również licencjat z teologii specjalistycznej w zakresie mariologii.

Już sam ten profil wykształcenia ukazuje szerokie, interdyscyplinarne zaplecze, łączące filozofię, teologię fundamentalną, mariologię oraz refleksję nad duchowością. W dorobku zawodowym i naukowym widoczna jest trwała aktywność akademicka, obejmująca wieloletnie pełnienie funkcji dydaktycznych w seminariach duchownych i na uczelni, a przy tym uczestniczenie w pracach organizacyjnych (zwłaszcza jako prorektor, a następnie rektor seminarium), redakcyjnych oraz w życiu naukowym środowiska teologicznego.

Z przedstawionych informacji wynika, że nie jest to dorobek incydentalny, lecz systematycznie rozwijany, obejmujący różne obszary działalności akademickiej. Szczególne znaczenie ma konsekwencja badawcza widoczna w powracaniu do zagadnień religii, dialogu międzyreligijnego, mariologii, teologii duchowości i interpretacji doświadczenia religijnego.

W całym dorobku wyróżniają się trzy główne nurty badawcze: dialog chrześcijańsko-muzułmański, zagadnienia filozofii i teologii islamu oraz mariologia. Taki układ zainteresowań pokazuje, że habilitant rozwija własną tożsamość naukową w sposób spójny i rozpoznawalny. Nie jest to przypadkowy zbiór publikacji, lecz wyraźnie zarysowana droga badawcza, w której wcześniejsze doświadczenia naukowe przygotowały grunt pod aktualne osiągnięcie monograficzne. Już teraz mogę stwierdzić, że wykształcenie filozoficzne i nabyta wraz z nim umiejętność rzetelnego, metodycznego formułowania myśli jest wyraźnie widoczna w dorobku habilitanta.

3. TEMAT I ZAKRES MONOGRAFII

Monografia *Specyfika polskiej mistyki kobiecej XX wieku w perspektywie maryjnej i mariologicznej* podejmuje temat ważny, oryginalny i niewątpliwie wymagający zarówno erudycji teologicznej, jak i umiejętności interpretacyjnej. Już sam tytuł wskazuje na próbę połączenia kilku obszarów badawczych: historii duchowości, mariologii, mistyki, antropologii teologicznej oraz analizy tekstów źródłowych pozostawionych przez polskie mistyczki XX wieku.

Temat pracy należy uznać za trafnie wybrany z kilku powodów. Po pierwsze, polska mistyka kobieca XX wieku jest obszarem niezwykle bogatym źródłowo, ale nadal niewyczerpanym interpretacyjnie. Po drugie, mariologia w perspektywie doświadczenia mistycznego pozostaje zagadnieniem wymagającym syntezy, ponieważ nie chodzi w niej wyłącznie o analizę dogmatyczną, lecz o ukazanie, w jaki sposób treści mariologiczne przenikają życie duchowe, praktykę modlitwy, formy ascezy i doświadczenie mistyczne.

Po trzecie, wybór perspektywy kobiecej pozwala wydobyć określony rys duchowości, związany z charakterystycznymi formami recepcji maryjności, a zarazem ukazuje specyficzny sposób przeżywania relacji z Bogiem w kontekście doświadczenia kobiecego. Monografia obejmuje szeroki zbiór postaci, co z jednej strony zwiększa jej wartość porównawczą, z drugiej zaś stanowi duże wyzwanie metodologiczne.

Autor omawia piętnaście polskich mistyczek, w tym osoby znane i dobrze opracowane w literaturze, takie jak s. Faustyna Kowalska, ale również postacie mniej popularne, których teksty duchowe wymagają starannej selekcji i interpretacji. Tak szeroki zakres materiału budzi uznanie, ponieważ świadczy o ambicji badawczej i o chęci dokonania rzeczywistej syntezy, a nie tylko opisu kilku wybranych przypadków.

4. CEL PRACY I PROBLEM BADAWCZY

Autor jasno formułuje główny cel badawczy, którym jest zidentyfikowanie zagadnień maryjnych i mariologicznych w polskiej kobiecej mityce przeżyciowej XX wieku. Cel ten został następnie rozwinięty w postaci celów szczegółowych odnoszących się zarówno do części teoretycznej, jak i empirycznej. Tutaj też, jak już wzmiankowałem przy ogólnej charakterystyce dorobku habilitanta, zdecydowanie trzeba podkreślić nienaganny porządek metodologiczny oraz metodyczne podejście do tematu.

W części teoretycznej autor podejmuje próbę ukazania specyfiki mistyki chrześcijańskiej oraz miejsca Maryi jako mistyczki i wzoru życia duchowego. W części empirycznej natomiast analizuje konkretne źródła duchowe w celu wydobycia obecności treści maryjnych, rozpoznania ich znaczenia oraz uchwycenia wspólnych cech mariologicznych badanych kobiet.

Taka konstrukcja problemu badawczego jest logiczna i odpowiada klasycznej strukturze pracy teologicznej o charakterze analityczno-syntetycznym. Istotne znaczenie ma także sformułowana hipoteza badawcza: doświadczenia polskich mistyczek XX wieku wskazują na niezbywalną rolę Maryi w kształtowaniu ich duchowości.

Hipoteza ta jest trafna, ponieważ nie zakłada z góry dominacji treści maryjnych w każdym przypadku, lecz raczej ich fundamentalną obecność i znaczenie formacyjne. Jest to założenie dobrze dobrane do materiału źródłowego, który może wykazywać różne stopnie intensywności odniesień maryjnych.

Warto podkreślić, że autor nie redukuje problemu do prostego zestawienia cytatów czy też przedstawienia li tylko motywów pobożnościowych. Jego ambicją jest ukazanie roli Maryi

w dynamice życia mistycznego, a więc w procesie formowania relacji z Chrystusem, przeżywania ofiary, wynagrodzenia, czystości, posłuszeństwa i zjednoczenia z Bogiem. Taka perspektywa jest nie tylko uzasadniona naukowo, ale dodatkowo wzmocniona poprzez ukazanie szerszego kontekstu egzystencjalnego w życiu opisywanych mistyczek. Może nie jest on jakoś szczególnie rozbudowany, ale mimo to wskazuje na uwzględnienie przez habilitanta specyfiki pracy z wykorzystaniem hermeneutyki tekstów.

5. METODOLOGIA PRACY

Jednym z mocniejszych elementów monografii jest wyraźnie zadeklarowana metodologia. Habilitant posługuje się metodą opisową, metodą analizy dokumentów, metodą autobiograficzną i biograficzną oraz metodą komparatystyczną. Zestaw ten odpowiada charakterowi źródeł i celowi badań, a przy tym jest on faktycznie stosowany przez habilitanta, a nie tylko deklaracyjny.

Metoda opisowa pozwala uporządkować podstawowe pojęcia związane z mistyką i mariologią oraz nakreślić teologiczne tło pracy. Metoda analizy dokumentów jest szczególnie adekwatna do analizy pism duchowych, dzienników, wspomnień, relacji i świadectw pozostawionych przez mistyczki.

Metoda biograficzna umożliwia uwzględnienie kontekstu życiowego, rodzinnego, zakonnego i historycznego, który istotnie wpływa na interpretację doświadczenia mistycznego. Metoda komparatystyczna natomiast pozwala wydobyć elementy wspólne i różnicujące między analizowanymi osobami.

Z metodologicznego punktu widzenia ważne jest również to, że autor świadomie zawęził materiał do osób, wobec których Kościół w różnym stopniu potwierdził wiarygodność ich życia i duchowego dziedzictwa. Zastosowanie takiego kryterium jest zrozumiałe i poprawne w pracy o charakterze teologicznym, a habilitant jeszcze dodatkowo .

Nie oznacza to oczywiście, że badanie traci walor naukowy; przeciwnie, zyskuje określoną spójność i wiarygodność źródłową. Pewnym ograniczeniem metodologicznym jest to, że przy tak dużym korpusie postaci i tekstów niektóre analizy są z konieczności bardziej syntetyczne niż szczegółowe. Nie jest to jednak wada dyskwalifikująca, lecz typowa trudność prac o szerokim polu badawczym. W tym przypadku autor zachował równowagę między szerokością ujęcia a czytelnością wyводу.

6. STRUKTURA MONOGRAFII

Struktura pracy jest logiczna i przejrzysta. Autor prowadzi czytelnika od charakterystyki mistyki chrześcijańskiej, przez teologiczne ukazanie Maryi jako mistyczki, następnie przez perspektywę mariologiczną mistyki, aż do analizy szczegółowych elementów maryjnych i mariologicznych obecnych w polskiej kobiecej mistyce przeżyciowej XX wieku.

Taka kompozycja nie jest przypadkowa, lecz wyraźnie podporządkowana celowi badawczemu. Warto zaznaczyć, że autor potrafi harmonijnie połączyć część teoretyczną z empiryczną. Pierwsze rozdziały mają charakter definicyjno-systematyczny, a kolejne opierają się już na analizie materiału źródłowego i prowadzą do wniosków syntetycznych.

Taki układ odpowiada standardom pracy teologicznej o charakterze badawczym i ułatwia weryfikację przyjętych tez. Istotne jest również, że autor buduje wywód wokół osi mariologicznej: macierzyństwa Maryi, dziewictwa, Niepokalanego Poczęcia, compassio, roli maryjnej w kapłaństwie i wymiarze ekspiacyjnym.

Taki podział wewnętrzny jest logiczny i pozwala czytelnikowi śledzić główne pola znaczeniowe obecne w analizowanym materiale. W monografii, podobnie jak w innych przesłanych mi do oceny publikacjach habilitanta, zdecydowanie warto wyróżnić porządek metodologiczny, dzięki czemu tekst zachowuje klarowność wywodu.

7. OCENA CZĘŚCI TEORETYCZNEJ

Część teoretyczna pracy spełnia istotną funkcję porządkującą. Autor przedstawia mistykę chrześcijańską jako rzeczywistość zakorzenioną w objawieniu i tradycji Kościoła, a zarazem jako doświadczenie osobowe, którego nie można sprowadzić do kategorii czysto psychologicznych. Mimo to odrobinę mi tego rysu psychologicznego zabrakło, tym bardziej, że mógłby on rzucić więcej światła na specyfikę duchowości kobiecej.

Autor zwraca też uwagę na chrystocentryczny charakter mistyki, co jest ważnym założeniem całej pracy. Dzięki temu mariologia nie zostaje oderwana od centrum wiary, lecz ukazana jako rzeczywistość zawsze odniesiona do Chrystusa. Ta część pracy ma znaczenie nie tylko definicyjne, ale i interpretacyjne. Autor wyraźnie wskazuje, że maryjność w duchowości mistycznej nie stanowi samodzielnego, autonomicznego świata, lecz pozostaje związana z przeżywaniem relacji z Chrystusem, z Kościołem, z Eucharystią i z wezwaniem do świętości. Jest to ujęcie zgodne z katolicką teologią maryjną, a jednocześnie pozwala uniknąć uproszczeń

obecnych w niektórych formach pobożności ludowej, ale i pojawiających się także w poważnych dyskusjach mariologicznych (np. w zakresie rozróżnienia współcierpienia od współodkupienia).

Na uznanie zasługuje także próba ukazania Maryi jako najdoskonalszej Mistyczki. Tego rodzaju ujęcie, obecne w tradycji duchowej Kościoła, stanowi ważny pomost między teologią systematyczną a doświadczeniem mistycznym. Autor umiejętnie wykorzystuje tę perspektywę, by następnie odczytywać doświadczenia badanych kobiet jako pewną realizację maryjnego wzorca duchowego.

8. ANALIZA MATERIAŁU ŹRÓDŁOWEGO

Najcenniejszą częścią monografii jest bez wątpienia analiza materiału źródłowego. Autor wykazuje się tu dobrą orientacją w literaturze przedmiotu oraz umiejętnością czytania tekstów duchowych z uwzględnieniem ich kontekstu teologicznego. W pracy wyraźnie widać, że celem nie jest jedynie zgromadzenie cytatów o Matce Bożej z zastanego materiału źródłowego, lecz odtworzenie głębszej struktury duchowości badanych kobiet.

Szczególnie interesujący jest wniosek, że odniesienia maryjne w pismach mistyczek nie zawsze są licznie eksponowane, lecz ich znaczenie jest bardzo głębokie. Autor trafnie zauważa, że w życiu duchowym to, co najważniejsze, bywa zarazem najmniej artykułowane. Maryja nie musi być stale nazywana, aby pozostawać obecna jako habitus duchowy, jako odniesienie stałe, oczywiste i formujące. Ten wniosek jest istotny teologicznie i metodologicznie. Oznacza, że ilościowa częstotliwość odniesień nie jest jedynym ani nawet najważniejszym wskaźnikiem znaczenia Maryi w duchowości mistyczek. Znaczenie to ujawnia się także w strukturze ich postawy, w wyborach ascetycznych, w sposobie przeżywania cierpienia, w rozumieniu czystości, ofiary, kapłaństwa i modlitwy. Takie odczytanie materiału źródłowego świadczy o dojrzałości interpretacyjnej autora. Jednocześnie interpretacja ta jest wyważona i zgodna z duchem analizowanych pism oraz życiorysami opisywanych mistyczek (nie zauważyłem tendencji do nadinterpretacji lub forsowania tez niemających potwierdzenia w materiale źródłowym). Przyznam, że początkowo podchodziłem do pracy z dużym dystansem, jako że jakość teologiczna publikacji mariologicznych prezentuje miejscami poziom zbliżony do popularyzatorskich esejów niż do poważnych prac naukowych. W recenzowanej pracy autor jest precyzyjny, opiera się na źródłach, a przy tym umiejętnie łączy analizę z syntezą.

9. OCENA USTALEŃ SZCZEGÓŁOWYCH

Wśród szczegółowych ustaleń monografii na uwagę zasługuje ukazanie kilku głównych rysów maryjności badanych kobiet, do których pozwolę sobie krótko się odnieść.

9.1. Macierzyństwo Maryi

Autor słusznie akcentuje, że Maryja była dla badanych mistyczek Matką, a więc osobą bliską, relacyjną, pośredniczącą i towarzyszącą. W używanych przez nie zwrotach widać nie tyle formalny kult, ile osobową więź. Tego typu język jest bardzo ważny, ponieważ ujawnia, że maryjność w analizowanym materiale nie jest abstrakcyjną doktryną, ale realnym doświadczeniem duchowym przywoływanych mistyczek.

9.2. Dziewictwo i czystość

Rozdział poświęcony dziewictwu Maryi oraz cnocie czystości ukazuje szerokie rozumienie tej wartości. Autor trafnie zauważa, że czystość nie została przez mistyczki ograniczona do sfery seksualnej, lecz odnosiła się również do myśli, intencji, działania i prostoty serca. To bardzo ważne spostrzeżenie, ponieważ wpisuje się w klasyczne rozumienie cnót duchowych i moralnych.

Warto przy tym podkreślić, że czystość w badanym materiale nie jest celem samym w sobie, lecz drogą do głębszego zjednoczenia z Bogiem. Autor zdołał dobrze pokazać ten dynamizm: od cnoty ascetycznej do oblubieńczego zjednoczenia, od oczyszczenia do pełniejszej komunii z Chrystusem. Ze swojej strony z wdzięcznością przyjmuję także odniesienia do oryginalnego tekstu biblijnego – wprawdzie habilitant przypomina w swojej pracy kwestie raczej podstawowe z punktu widzenia mariologii biblijnej, ale biorąc pod uwagę charakter pracy i język, którym jest napisana, jestem przekonany, że będzie się ona cieszyła dużym zainteresowaniem nie tylko wśród teologów, ale także pozostałych wiernych, stąd też swoiste repetytorium zawarte w książce jak najbardziej znajduje swoje uzasadnienie.

9.3. Niepokalane Poczęcie

Analiza wątku Niepokalanego Poczęcia jest jedną z ciekawszych części monografii. Autor pokazuje, że u niektórych mistyczek motyw ten wiązał się nie tylko z dogmatem maryjnym, ale również z myślą o odrodzeniu duchowym, społecznym i narodowym. Szczególnie interesujące jest powiązanie tej tematyki z refleksją nad rolą kobiety, matki i wychowania. Tego typu odczytanie dowodzi, że habilitant nie poprzestaje na opisie pobożności, ale stara się wydobyć jej konsekwencje antropologiczne i społeczne. Jest to bardzo wartościowy kierunek

interpretacji, a także cenny i ważny trop nie tylko teologiczny, ale także pedagogiczny i jako taki wart jest on dalszego pogłębiania, do czego serdecznie autora zachęcam.

9.4. Compassio i wymiar pasyjny

Wątek compassio, cierpienia współdzielonego z Chrystusem, został przedstawiony przekonująco. Autor ukazuje Maryję jako Matkę Bolesną, stojącą pod krzyżem, a zarazem jako wzór trwania przy cierpiącym Chrystusie. W tym obszarze szczególnie wyraźnie ujawnia się teologiczny ciężar pracy. Maryjność nie jest tu sentymentalna ani jedynie nabożna, lecz głęboko pasyjna, ekspiacyjna i chrystocentryczna. Autorowi udało się uniknąć pułapki (często widocznej w pobożności ludowej) przeakcentowania roli Maryi względem Osoby Chrystusa, a jednocześnie ukazać jej godność i refleksję maryjną tak mistyczek, jak i wielu katolickich myślicieli.

9.5. Kapłaństwo i modlitwa za kapłanów

Bardzo cennym elementem pracy jest rozdział dotyczący relacji Maryi do kapłaństwa. Autor trafnie pokazuje, że w duchowości analizowanych mistyczek obecna jest nie tylko pobożność maryjna, ale również troska o kapłanów, modlitwa za nich, wynagrodzenie oraz duchowe współcierpienie. To ważny i stosunkowo rzadziej opracowywany wątek w badaniach nad mistyką kobiecą.

Ten fragment pracy ma szczególną wartość eklezjologiczną. Ukazuje bowiem, że maryjność nie zamyka się w prywatnej religijności, ale otwiera na wspólnotę Kościoła, jego świętość i odpowiedzialność za posługę sakramentalną.

10. WKŁAD MONOGRAFII W ROZWÓJ NAUKI

Oceniając monografię z perspektywy ustawowego kryterium „istotnego wkładu w rozwój dyscypliny”, należy odpowiedzieć twierdząco. Praca niewątpliwie wnosi wkład do teologii duchowości i mariologii, ponieważ systematyzuje materiał rozproszony, porządkuje go i proponuje spójną interpretację teologiczną.

Wkład ten polega przede wszystkim na:

- a) zestawieniu i porównaniu doświadczeń wielu polskich mistyczek,
- b) ukazaniu obecności motywów maryjnych w ich duchowości,

- c) wykazaniu chrystocentrycznego charakteru tej maryjności,
- d) zaprezentowaniu maryjności jako habitus, a nie jedynie jako zbioru ekspresji pobożnościowych,
- e) wydobyciu eklezjalnego, kapłańskiego i ekspiacyjnego wymiaru duchowości badanych kobiet.

To są elementy, które mają znaczenie nie tylko porządkujące, ale i interpretacyjne. Praca nie ogranicza się do przypomnienia znanych faktów, lecz tworzy nową syntezę badawczą. Z punktu widzenia rozwoju dyscypliny to właśnie taki typ opracowania ma wartość najbardziej pożądaną: nie tyle rewolucjonizuje teorię, ile skutecznie rozszerza pole wiedzy i otwiera nowe perspektywy badawcze. Zdecydowanie potrzeba nam dobrych, przystępnie napisanych prac mariologicznych i recenzowana publikacja do takich prac zdecydowanie może się zaliczać.

11. JĘZYK I STYL PRACY

Styl monografii jest zasadniczo poprawny, logiczny i zgodny z charakterem pracy teologicznej. Autor posługuje się językiem specjalistycznym, a jednocześnie dba o komunikatywność wywołu. Widać staranność w formułowaniu wniosków i wyprowadzaniu zależności między analizowanymi zjawiskami.

Z punktu widzenia warsztatu naukowego można zauważyć, że autor niekiedy skłania się ku językowi bardzo syntetycznemu, co przy tak rozbudowanym materiale bywa zaletą, ale czasem może prowadzić do skrótu myślowego. Nie jest to jednak wada poważna. W pracy o takim zakresie pewien poziom kondensacji jest nieunikniony.

Należy też odnotować, że autor dysponuje dobrym warsztatem pisarskim, o czym świadczy zarówno monografia, jak i pozostały dorobek. Umiejętność redagowania licznych tekstów naukowych, recenzji i opracowań potwierdza sprawność językową oraz doświadczenie w pracy akademickiej.

12. OCENA POZOSTAŁEGO DOROBKU NAUKOWEGO

Pozostały dorobek habilitanta należy ocenić jako bogaty, różnorodny i świadczący o stałej aktywności naukowej. Szczególne znaczenie ma to, że dorobek ten nie ogranicza się do jednego wąskiego pola, lecz obejmuje kilka kierunków, rozwijanych konsekwentnie na przestrzeni wielu lat.

12.1. Publikacje monograficzne

Habilitant ma na swoim koncie trzy monografie autorskie: pracę związaną z filozofią i teologią islamu, monografię o Maryi i dialogu z islamem oraz ocenianą obecnie pracę o polskiej mystyce kobiecej. Taki zestaw pokazuje, że kandydat potrafi podejmować zarówno problemy filozoficzne, jak i teologiczne, a także łączyć analizę porównawczą z refleksją systematyczną.

Z perspektywy rozwoju naukowego jest to bardzo dobry sygnał, ponieważ monografia jest najważniejszym nośnikiem dojrzałości badawczej. Kandydat nie ogranicza się do publikacji rozproszonych, lecz potrafi tworzyć całościowe ujęcia problemowe.

12.2. Artykuły naukowe

Habilitant opublikował ponad pięćdziesiąt artykułów naukowych, w tym teksty w cenionych czasopismach teologicznych i filozoficznych. Taki dorobek ilościowy należy uznać za bardzo solidny. Ważniejsze jednak od samej liczby jest zróżnicowanie tematyczne i obecność publikacji w czasopismach o uznanej pozycji w środowisku naukowym.

Artykuły obejmują zagadnienia dialogu z islamem, filozofii arabsko-muzułmańskiej, mariologii, duchowości, teologii pasyjnej, Eucharystii, teologicznych aspektów czasu, a także problemów współczesnej kultury. Taki zakres dowodzi szerokiego spektrum zainteresowań i umiejętności pracy na różnym poziomie ogólności.

12.3. Recenzje i sprawozdania

Znaczna liczba recenzji naukowych i sprawozdań wskazuje na aktywną obecność habilitanta w życiu naukowym środowiska. Recenzowanie prac i przygotowywanie sprawozdań to nie tylko działalność pomocnicza, ale także ważny element budowania kompetencji krytycznych i uczestnictwa w obiegu naukowym.

12.4. Redakcja naukowa i działalność bibliograficzna

Na uwagę zasługuje także działalność redaktorska oraz bibliograficzna. Opracowanie monografii jubileuszowych, współpraca przy słowniku teologów polskich, a także zebranie ogromnego materiału bibliograficznego dotyczącego duchowieństwa diecezji łowickiej świadczą o dużej pracowitości, skrupulatności i umiejętności porządkowania materiału naukowego. To cechy bardzo ważne u badacza nauk humanistycznych i teologicznych.

Tego typu prace nie zawsze są najbardziej widoczne w klasycznym modelu oceniania dorobku, ale mają duże znaczenie dla lokalnego i ogólnokościelnego obiegu wiedzy. W tym sensie

habilitant wykazuje nie tylko zdolność do tworzenia własnych syntez, lecz także do służenia środowisku naukowemu jako redaktor, dokumentalista i organizator wiedzy.

13. DZIAŁALNOŚĆ DYDAKTYCZNA I ORGANIZACYJNA

Dorobek dydaktyczny habilitanta jest znaczny. Wieloletnia praca wykładowcy w seminariach duchownych i na uczelni, prowadzenie różnych kursów filozoficznych i teologicznych, promotorstwo prac proseminaryjnych oraz recenzowanie prac magisterskich potwierdzają jego obycie w zakresie pracy dydaktycznej.

Ważne jest to, że działalność dydaktyczna nie ogranicza się do jednego przedmiotu, lecz obejmuje kilka, w tym takie, które wymagają dobrego rozeznania ogólnego: wstęp do filozofii, logikę, historię filozofii, metodologię nauk, a także wykłady monograficzne związane z własnymi zainteresowaniami badawczymi. Taka różnorodność świadczy o bardzo dobrej podstawie intelektualnej. Dodam, że zestawienie ze sobą metodologii, logiki i filozofii zaowocowało wyjątkowo klarownym aparatem badawczym w przedstawionych mi publikacjach.

Na uznanie zasługuje również działalność organizacyjna. Udział w sympozjach, organizacja wydarzeń naukowych, funkcje kierownicze w seminariach duchownych oraz zaangażowanie redakcyjne pokazują, że habilitant jest aktywnym członkiem wspólnoty akademickiej. Nie jest to badacz zamknięty w samotnej pracy, ale osoba zdolna do współorganizowania życia naukowego i formacyjnego.

Z pewnym – pozytywnym – zdziwieniem zapoznałem się także z komiksami, których autorem jest habilitant. Mają one nie tylko wymiar dydaktyczny, ale odznaczają się bardzo klarownym przesłaniem i scenariuszowo oraz kompozycyjnie są dobrze przemyślane. Są one dowodem na to, że habilitant jest otwarty na stosowanie różnych, także nietypowych w środowisku teologicznym, metod dydaktycznych. Pozwolę sobie na uwagę, że dydaktyczny walor komiksów miałem okazję empirycznie sprawdzić – jak się okazało, z powodzeniem - na własnych dzieciach.

14. WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA

Przedstawiony mi do oceny dorobek wskazuje także na doświadczenie zagraniczne, w tym pobyt i praktykę w środowisku anglojęzycznym oraz uczestnictwo w wydarzeniach międzynarodowych. Współpraca z zagranicznymi środowiskami, a także publikacje w języku

angielskim, świadczą o otwartości badawczej i gotowości do uczestnictwa w szerszym obiegu naukowym.

W obecnych warunkach umiędzynarodowienie dorobku jest bardzo istotne. Habilitant wykazuje w tym względzie rzeczywiste, a nie tylko deklaratywne kompetencje. Jest to ważny atut w ocenie całościowej.

15. MOCNE STRONY CAŁEGO DOROBKU

Jakkolwiek w niniejszej recenzji podałem już w kilku miejscach najważniejsze mocne strony dorobku habilitanta, tutaj chciałbym dokonać ich zbiorczego zestawienia. Są to:

- a) konsekwencja badawcza,
- b) wyraźny profil tematyczny,
- c) łączenie filozofii, teologii i mariologii,
- d) wysoka aktywność publikacyjna (wprawdzie niektóre czasopisma nie są zbyt wysoko punktowane, ale sumarycznie autor wykazał się ponadprzeciętnym dorobkiem),
- e) kompetencje dydaktyczne,
- f) doświadczenie redakcyjne i organizacyjne,
- g) umiejętność pracy na materiałach źródłowych,
- h) gotowość do podejmowania tematów interdyscyplinarnych.

Szczególnie cenne jest to, że habilitant nie rozprasza się całkowicie na przypadkowe tematy, ale wypracowuje własną linię badań. To właśnie nadaje jego dorobkowi dojrzałość.

16. SŁABSZE STRONY I UWAGI KRYTYCZNE

Rzetelna recenzja musi także odnotować pewne ograniczenia. W przypadku ocenianej monografii można wskazać przede wszystkim na to, że szerokość materiału nie zawsze idzie w parze z pełnią analizy każdego przypadku. Zdarza się, że materiał jest bardzo bogaty, ale interpretacja pozostaje bardziej syntetyczna niż pogłębiona. Jest to jednak częściowo nieuniknione przy tak szerokim zakresie badań.

Drugim ograniczeniem jest pewna dominacja perspektywy afirmatywnej. Autor jasno opowiada się za tezą o znaczącej roli Maryi w duchowości mistyczek, co jest zrozumiałe, ale

niewiele zabrakło bardziej wyraźnego zestawienia z możliwymi kontrargumentami lub z bardziej krytyczną literaturą przedmiotu. Taka dyskusja wzmocniłaby jeszcze naukową siłę pracy.

Trzecią uwagą może być to, że przy tak szerokim zakresie materiału niektóre wątki, choć ciekawe, domagają się osobnych studiów. Dotyczy to zwłaszcza problematyki kapłaństwa, ekspiacji, maryjnych tytułów oraz relacji między doświadczeniem mistycznym a językiem teologicznym. To jednak nie wada zasadnicza, lecz raczej wskazanie potencjału dalszych badań.

17. ZNACZENIE PRACY DLA TEOLOGII

Znaczenie monografii należy ocenić wysoko. Praca nie tylko porządkuje wiedzę o polskiej misticie kobiecej XX wieku, ale również pokazuje, jak mariologia funkcjonuje jako żywa perspektywa interpretacyjna doświadczenia duchowego. Dla teologii duchowości jest to wkład szczególnie istotny, ponieważ ukazuje związek między doktryną a życiem.

Monografia może też służyć dalszym badaniom nad:

- a) polską misticą kobiet,
- b) mariologią doświadczenia,
- c) relacją między misticą a kapłaństwem,
- d) teologicznym rozumieniem ofiary i wynagrodzenia,
- e) antropologią duchową kobiet w Kościele.

W tym sensie praca ma walor nie tylko zamykający pewien obszar badań, lecz również inspirujący kolejne projekty naukowe.

18. KOŃCOWA OCENA HABILITACYJNA

Na podstawie analizy monografii oraz całości dorobku naukowego, dydaktycznego i organizacyjnego należy stwierdzić, że ks. dr Piotr Kaczmarek posiada znaczny dorobek naukowy, a oceniana monografia stanowi oryginalne i wartościowe osiągnięcie w zakresie nauk teologicznych.

Praca Specyfika polskiej mistyki kobiecej XX wieku w perspektywie maryjnej i mariologicznej spełnia wymagania stawiane osiągnięciu habilitacyjnemu, ponieważ:

- a) podejmuje ważny i oryginalny problem badawczy,

- b) opiera się na adekwatnej metodologii,
- c) analizuje szeroki i wartościowy materiał źródłowy,
- d) prowadzi do twórczych i dobrze uzasadnionych wniosków,
- e) wnosi istotny wkład w rozwój teologii duchowości i mariologii.

Również pozostały dorobek kandydata potwierdza jego dojrzałość naukową, zdolność do samodzielnego prowadzenia badań, aktywność dydaktyczną oraz zaangażowanie w życie akademickie i kościelne.

W związku z powyższym wnoszę o nadanie ks. dr. Piotrowi Kaczmarkowi stopnia doktora habilitowanego nauk teologicznych w dyscyplinie nauki teologiczne.